

UDC 378.147:[378.22:61

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-16-143-165>

Training of Future Masters of Medicine for Pedagogical Activity as a Subject of Scientific Researches

Iryna Kozubovska

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,

Head of the Department of General Pedagogy and Pedagogy of the Higher School

Uzhgorod National University

✉ 14 Universitetskaya str., Uzhhorod, Transcarpathian region, Ukraine, 88016

E-mail: iryna.kozubovska@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5562-0472>

Oksana Yefremova

PhD in Medicine, Associated Professor of the Pediatric Dentistry Department,

Danylo Halytsky Lviv National Medical University,

✉ 69a Pekarska str., Lviv, Ukraine, 79010

E-mail: yefremova.oks@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5149-2151>

Oleksandr Kolesnichenko

PhD in Medicine, Associated Professor

Head of the of the Pediatric Dentistry Department,

Danylo Halytsky Lviv National Medical University,

✉ 69a Pekarska str., Lviv, Ukraine, 79010

E-mail: doctoralex1963@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6210-8397>

Date of receipt of the article: November 07, 2022
Article accepted for publication: December 15, 2022

Підготовка майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності як предмет наукових досліджень

Ірина Василівна Козубовська

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,

Ужгородський національний університет,

✉ вул. Університетська, 14, м. Ужгород, Закарпатська обл.,
Україна, 88016

Оксана Василівна Єфремова

кандидат медичних наук,

доцент кафедри стоматології дитячого віку,

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,

✉ вул. Пекарська, 69а, м. Львів, Україна, 79010

Олександр Володимирович Колесніченко

кандидат медичних наук, доцент

завідувач кафедри стоматології дитячого віку

Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

✉ вул. Пекарська, 69а, м. Львів, Україна, 79010

Дата надходження статті: 07 листопада 2022 р.

Стаття прийнята до друку: 15 грудня 2022 р.

Abstract

The purpose of the article is to clarify the content and carry out a critical analysis of scientific research devoted to the preparation of future masters of medicine for teaching activity.

Methods. In the preparation of the article, the methods of theoretical analysis of scientific literature were used to determine the actualities of training future masters of medicine at the current stage of the development of medical education. The methods of separation various aspects of the pedagogical activity of doctors

were used to specify the content of scientific investigations in the context of comparing the directions of professional training of medical personnel in Ukraine and abroad. The methods of summarizing the results of scientific research were aimed at determining promising directions of scientific research in the context of professional training of future masters of medicine for pedagogical activity. **Results.** It has been established that the problem of the pedagogical activity of medical personnel in the systems of medical education and health care attracts the attention of researchers. It was found that the problem of professional training of medical students in the master's degree is outlined mostly in domestic studies. It is summarized that foreign researchers mostly devote their research to various aspects of interpersonal interaction at the "doctor-patient" level in the work of practicing doctors. **Conclusions.** One of the actualities of scientific research is the formation of pedagogical competence of medical personnel, which is manifested in the ability to teach and educate themselves and patients, as well as people who care for them, effectively using the entire scope of medical and psychological and pedagogical knowledge. An important task is outlined - to improve the system of master's training of future medical specialists with the aim of purposefully forming the readiness of master's graduates for teaching activities. We see the prospects for further scientific research in this direction in the methodical provision of the system of professional training of future masters of medicine for pedagogical activity.

Keywords: professional training, pedagogical activity, masters of medicine, doctors.

References

1. Derezyuk, A.V. (2015). Deyaki aspekty suchasnoyi pedahohiky medychnoyi osvity [Some aspects of modern pedagogy of medical education]. *Medychna osvita – Medical education*, 3, 26–28. [in Ukrainian].

2. Batechko, N.H. (2012). Synerhetychnyy pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv v umovakh mahistratury [A synergistic approach to the training of specialists in the conditions of a master's degree]. *Pedahohichnyy protses: teoriya i praktyka – Pedagogical process: theory and practice*, 4, 5–15. [in Ukrainian].

3. Batsurovska, I.V. (2018). Teoretychni i metodychni zasady osvithno-naukovoyi pidhotovky mahistriv v umovakh masovykh vidkrytykh dystantsiynykh kursiv [Theoretical and methodological principles of educational and scientific training of masters in the conditions of mass open distance courses]. *Doctor's thesis*. Ivan Franko Zhytomyr State. Univ., Zhytomyr, 644. [in Ukrainian].

4. Marchuk, I.A. (2018). Pidhotovka maybutnikh mahistriv medytsyny do realizatsiyi marketynhu v profesiyniy diyalnosti [Training of future masters of medicine for the implementation of marketing in professional activity]. *Doctor's thesis*. Vinnytsia M. Kotsyubynskyi state ped. Univ., Vinnytsia, 307. [in Ukrainian].

5. Makhnovska, I.R. (2015). Profesiyna pidhotovka mahistriv sestrynskoyi spravy v umovakh stupenevoyi osvity [Professional training of nursing masters in the conditions of graduate education]. *Doctor's thesis*. Ivan Franko Zhytomyr State. Univ., Zhytomyr, 312. [in Ukrainian].

6. Machynska, N.I. (2013). Pedahohichna osvita mahistrantiv vyshchykh navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilu [Pedagogical education of master's students of non-pedagogical institutions of higher education]. Lviv: LvSUIA. [in Ukrainian].

7. Yastremska, S.O. (2018). Teoriya i metodyka profesiynoyi pidhotovky maybutnikh mahistriv sestrynskoyi spravy u vyshchykh medychnykh navchalnykh zakladakh zasobamy dystantsiynoho navchannya [Theory and methodology of professional training of future nursing masters in higher medical educational institutions by means of distance learning]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Khmelnytskyi humanitarian.-pedagogic Acad. Khmelnytskyi, 40. [in Ukrainian].

8. Boychuk, A. (2018). Suchasni psykholoho-pedahohichni vymohy do vykladacha vyshchoho medychnoho navchalnoho zakladu [Modern psychological and pedagogical requirements for a teacher of a higher medical educational institution]. *Osvitohohichnyy dyskurs – Educational discourse, 1-2 (20-21)*, 158–170. [in Ukrainian].

9. Klishch, I. P. (2021). Modelyuvannya protsesu pidhotovky maybutnoho vykladacha medychnoho zakladu vyshchoyi osvity [Modeling the process of training a future teacher of a medical institution of higher education]. *Medychna osvita – Medical education, 1*, 89–92. [in Ukrainian].

10. Mahrlamova, K. H. (2018). Klyuchovi profesiyno-pedahohichni kompetentnosti vykladachiv vyshchych medychnykh navchalnykh zakladiv [Key professional and pedagogical competencies of teachers of higher medical educational institutions]. *Naukovyy visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Ser.: Pedahohika – Scientific Bulletin of the Melitopol State Pedagogical University. Ser.: Pedagogy, 1 (20)*, 202–206. [in Ukrainian].

11. Humenna, I. R. (2016). Pidhotovka maybutnikh likariv do profesiynoyi komunikatsiyi na zasadakh mizhdystsyplynarnoyi inte hratsiyi [Training future doctors for professional communication based on interdisciplinary integration]. *Candidate's thesis*. Ternopil national ped. Univ. Ternopil [in Ukrainian].

12. Zhdan, V.M., Bobyrov, V.M., Bilash, S.M., & Byelyayeva, O. M. (2017). Psykholoho-pedahohichna kompetentnist likarya: synte z medytsyny, pedahohiky ta psykholohiyi [Psychological and pedagogical competence of the doctor: synthesis of medicine, pedagogy and psychology]. *Aktualni pytannya linhvistyky, profesiynoyi linhvodydaktyky, psykholohiyi i pedahohiky vyshchoyi shkoly* [Current issues of linguistics, professional language didactics, psychology and pedagogy of higher education]. *Materials of 2nd All-Ukrainian. Scient.-pract. conf. With international participation (Poltava, June 8-9, 2017.)*. (pp. 3–8). Poltava. [in Ukrainian].

13. Stechak, H.M. (2017). Pedahohichna pidhotovka maybutnikh simeynykh likariv u medychnomu universyteti [Pedagogical training of future family doctors at the medical university]. *Candidate's thesis*. Lviv state University of Life Safety. Lviv [in Ukrainian].

14. Ilchenko, A.A. (2016). Kharakterystyka pedahohichnykh form ta metodiv profilaktychnoyi diyalnosti medychnykh fakhivtsiv [Characteristics of pedagogical forms and methods of preventive activity of medical specialists]. *Medychna osvita – Medical education*, 1 (69), 22–24 [in Ukrainian].

15. Dudina, O.V. (2021). Osoblyvosti pidhotovky mahistriv u haluzi medytsyny v universytetakh Kytayu [Peculiarities of master's training in the field of medicine in Chinese universities]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky – Proceedings. Series: Pedagogical sciences*, 192, 63–66 [in Ukrainian].

16. Biglu, M.H., Nateq, F., Ghojazadeh, M., & Asgharzadeh, A. (2017). Communication Skills of Physicians and Patients' Satisfaction. *Materia Socio-medica*, 29 (3), 192–195.

17. Bitzer, E.M., & Spohr, U. (2015). Health Literacy and patient education in medical rehabilitation. *National Center for Biotechnology Information*, 58 (9), 983–988.

18. Branch, W. T. Jr. (2014). Treating the whole patient: passing time-honoured skills for building doctor–patient relationships on to generations of doctors. *Medical Education*, 48, 67–74.

19. Colbert, C.Y., French, J.C., & Herring, M.E. (2017). Fairness: the hidden challenge for competencybased postgraduate medical education programs. *Perspectives on Medical Education*, 6, 347–355.

20. Hult, H., & Thorne, K. (2009). Pedagogical Processes in healthcare: an explanatory study of Pedagogic Work with patients and next of Kin. *Original research paper*, 22, 199–209.

21. Lazzari, C. (2013). Communication skills training for health care professionals. What is it all about? *Medical Teacher*, 35 (8), 700–701.

22. Ramani, S., Mann, K., Taylor, D., & Thampy, H. (2016). Amee Guide # 106. Residents as teachers: near peer learning in clinical work settings. *Medical Teacher*, 38 (7), 642–665.

23. Reach, G. (2016). Patient education, nudge, and manipulation: defining the ethical conditions of the person-centered model of care. *Patient Preference and Adherence*, 10, 459–468.

24. Tang, K.S., Cheng, D. L., & Greenberg, P. B. (2020). Augmented reality in medical education: a systematic review. *Canadian Medical Education Journal*, 11 (1), 81–96.

25. Yildis, T., Malak, A., Baltaci-Goktas, S., & Ozen, Y. (2015). Effect of patient education on patient anxiety level using «Scale of patient requirements» in open heart surgery. *Kosuyolu Heart Journal*, 18 (1), 1–5.

26. Zweifach, S. M., & Triola, M. M. (2019). Extended Reality in Medical Education: Driving Adoption through Provider Centered Design. *Digit Biomark*, 3 (1), 14–21.

27. Voronenko, YU. V. (2017). Napryamy rozvytku systemy medychnoyi osvity v Ukraini: pohlyad u maybutnye [Development directions of the medical education system in Ukraine: a look into the future]. *Medychna osvita* [Medical education], 3, 32–35 [in Ukrainian].

28. Maksymenko, S.D., & Filonenko, M.M. (2014). Pedahohika vyshchoyi medychnoyi osvity [Pedagogy of higher medical education]: textbook. Kyiv: «Center of educational literature», 288 [in Ukrainian].

29. Linchevskyy, O.V., Chernenko, V.M., Pyatnytsky, Yu.S., & Bulakh, I. YE. (2017). Shlyakhy reformuvannya systemy vyshchoyi medychnoyi osvity v Ukraini v suchasnykh umovakh [Ways of reforming the system of higher medical education in Ukraine in modern conditions]. *Medychna osvita – Medical education*, 3, 6–9 [in Ukrainian].

30. Kostrikova, YU. A. (2012). Pytannya vzayemodiyi likarya i patsiyenta v protsesi terapiyi [The issue of interaction between

the doctor and the patient in the process of therapy]. *Aktualni problemy suchasnoyi medytsyny – Actual problems of modern medicine*, 3 (12), 180–182. [in Ukrainian].

Вступ

Професійна підготовка майбутніх магістрів медицини у медичних закладах вищої освіти (МЗВО) передбачає формування готовності випускників магістратури до роботи в системі охорони здоров'я. Така підготовка поєднує різні аспекти формування компетентного фахівця медичної галузі. В основному професійна діяльність спеціалістів означеного профілю підготовки зосереджується на лікуванні пацієнтів та організації ефективної роботи відповідного підрозділу медичної установи. Відтак набуває значущості не лише висока кваліфікація лікаря певної спеціальності, чи іншого медичного персоналу з вищою освітою, а й актуалізується проблема підготовки майбутніх магістрів медицини до побудови оптимальних взаємин з пацієнтами та їхніми рідними і близькими людьми, медичним персоналом, що потребує відповідної педагогічної підготовки.

Водночас певна частина магістрів медицини залежно від окреслених професійних завдань (окрім лікарської чи медсестринської практики) бере участь у професійній підготовці нового покоління майбутніх фахівців медичної галузі в медичних закладах освіти різних рівнів (університетах, академіях, інститутах, коледжах та ін.), що визначається функціонально як педагогічна діяльність. Враховуючи специфіку міжособистісної взаємодії на рівні «лікар – пацієнт» та «викладач МЗО – студент» педагогічну діяльність магістрів медицини можна дихотомічно розділити у таких напрямках:

- викладацька робота у медичних закладах освіти (університетах, академіях, інститутах медсестринства, медичних коледжах і училищах);

– педагогічна діяльність у закладах охорони здоров'я – лікарнях, поліклініках, оздоровчих центрах тощо.

Відтак у контексті сучасної педагогічної науки зміст професійної підготовки майбутніх магістрів медицини потребує оновлення на основі розширення педагогічних уявлень здобувачів медичної освіти і наповнення знаннєвого контенту науково-педагогічним змістом, що визначаємо важливим науковим і практичним завданням. Адже якщо викладацька робота магістрів медицини у медичних закладах освіти різних рівнів акредитації потребує сформованості основ педагогічної майстерності й готовності випускників магістратури використовувати педагогічні інновації в професійно-освітній практиці, то педагогічна діяльність магістрів медицини в системі охорони здоров'я спрямована здебільшого на організацію профілактичної, просвітницької, виховної, комунікативної діяльності в роботі за фахом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, проводився у кількох напрямках, що приляло розкриттю різних аспектів професійної підготовки магістрів медицини до педагогічної діяльності:

– виявлення й обґрунтування деяких важливих аспектів сучасної педагогіки медичної освіти (Дерезюк, 2015);

– визначення особливостей і наукового підґрунтя, теоретичних і методичних засад та напрямів підготовки майбутніх фахівців медицини різних спеціальностей у магістратурі (Батечко, 2012; Бацуровська, 2018; Марчук, 2018; Махновська, 2015; Мачинська, 2013; Ястремська, 2018).

– актуалізація педагогічної підготовки майбутніх фахівців медицини, які працюватимуть у медичних закладах освіти різних рівнів акредитації (Бойчук, 2018; Кліщ, 2021; Магрламова, 2018);

– педагогічна спрямованість підготовки студентів медичних закладів вищої освіти до роботи лікарями у

системі охорони здоров'я (Гуменна, 2016; Ждан та ін., 2017; Стечак, 2017);

- акцентуація уваги на педагогічному аспекті роботи медичного персоналу (Ільченко, 2016).

- визначення вітчизняними дослідниками особливостей підготовки магістрів у галузі медицини закордоном (Дудіна, 2021);

- теоретичний аналіз закордонних наукових джерел, в яких розкриваються окремі аспекти, дотичні до дослідження (Biglu et al., 2017; Bitzer&Sporhase, 2015; Branch, 2014; Colbert et al., 2017; Hult&Thorne, 2009; Lazzari, 2013; Ramani et al., 2016; Reach, 2016; Tang et al., 2020; Yildis et al., 2015; Zweifach&Triola, 2019).

Невирішеними раніше частинами загальної проблеми, яким присвячується означена стаття, є конкретизація основних напрямів наукових розвідок, де предметом досліджень окреслено підготовку майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

Метою написання статті визначено з'ясування змісту та здійснення критичного аналізу наукових досліджень, присвячених підготовці майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності

Матеріал і методи досліджень

Основним матеріалом дослідження були наукові публікації, в яких розкривалися різні аспекти підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності. У підготовці статті використовувалися методи теоретичного аналізу наукової літератури, порівняння, сепарування, узагальнення.

Теоретичний аналіз наукових публікацій вітчизняних і закордонних дослідників спрямовувався на визначення актуалітетів підготовки майбутніх магістрів медицини на сучасному етапі розвитку медичної освіти.

Методи сепарування різних аспектів педагогічної діяльності лікарів у системі медичної освіти та охорони

здоров'я використовувалися для конкретизації змісту наукових розвідок у контексті порівняння напрямів професійної підготовки лікарського персоналу в Україні та закордоном. Зверталася увага на виявлення дослідниками специфічних ознак професійної підготовки магістрів сестринської справи та лікарів до педагогічної діяльності.

Методи узагальнення результатів наукових досліджень, опублікованих у вітчизняних і закордонних джерелах, спрямовувалися на визначення перспективних напрямів наукових розвідок у контексті професійної підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

Результати та їх обговорення

1. Теоретичний аналіз вітчизняних наукових джерел свідчить, що проблема підготовки кваліфікованих медичних кадрів привертає увагу дослідників, позаяк «набула транснаціонального рівня». Науковці звертають увагу на той факт, що «в країнах Євросоюзу дефіцит лікарів вже наближається до 230 тисяч, що в півтора раза більше, ніж число усіх лікарів, працюючих в Україні» (Вороненко, 2017:32). Водночас, посилаючись на рішення Всесвітньої федерації медичної освіти, дослідники окреслюють загальновизнані етапи підготовки медичних працівників: додипломна освіта, післядипломне навчання в інтернатурі, резидентурі чи на циклах спеціалізації, де лікарі отримують власне спеціальність (Вороненко, 2017:33). Критичний аналіз наукової публікації свідчить, що автор не виокремлює підготовку майбутніх магістрів медицини як один з важливих етапів у процесі здобуття певної лікарської кваліфікації, аргументуючи в цьому контексті роль інтернатури, що займає центральне місце в підготовці лікаря. І хоча в пропозиціях автора (Вороненко, 2017) акцентується увага на необхідності доповнення Стратегії розвитку системи охорони здоров'я в Україні матеріалом, що свідчить про доцільність запровадження змін у медичну освіту, проте конкретних рекомендацій стосовно підготовки майбутніх

фахівців медичної галузі (зокрема магістрів медицини) до педагогічної діяльності не представлено.

2. Вітчизняні дослідники аргументують стандарти вищої медичної освіти в Україні відповідно до загальноприйнятих міжнародних норм викладання з урахуванням особливостей та інтересів національної системи охорони здоров'я (Лінчевський та ін, 2017) та презентують фундаментальні праці з педагогіки вищої медичної освіти (Максименко & Філоненко, 2014). І хоча вирішення означеної проблеми розглядається науковцями як оптимальна стратегія досягнення концептуально нового рівня якості підготовки майбутніх медичних працівників, проте «для досягнення цієї мети у короткостроковій та довгостроковій перспективах» педагогічний аспект здебільшого окреслюється лише як напрям «приведення навчально-методичного забезпечення навчального процесу у відповідність до змісту сучасних стандартів вищої освіти, сучасних протоколів лікування та стандартів діагностики» (Лінчевський та ін, 2017:7), що не визначає актуалітети підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

3. Теоретичний аналіз наукових досліджень стосовно підготовки майбутніх фахівців медицини різних спеціальностей у магістратурі дає змогу узагальнити, що науковці поглиблено вивчають різні аспекти магістерської підготовки медичного персоналу з вищою освітою. Якщо методологічні засади підготовки фахівців будь-яких спеціальностей в умовах магістратури обґрунтовуються в контексті реалізації синергетичного підходу (Батечко, 2012), то в контексті професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи на методологічному рівні здійснено обґрунтування системного, діяльнісного, синергетичного, тезаурусного, особистісно зорієнтованого, праксеологічного, компетентнісного та інноваційно-технологічного підходів (Ястремська, 2018). Серед актуальних проблем практичної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи в умовах

ступеневої освіти дослідники визначають: «неузгодженість теоретичного та практичного складників професійного компонента навчальних програм; невміння магістрів застосувати теоретичні знання на практиці; непідготовленість випускників освітніх закладів до практичної діяльності; відсутність ефективної взаємодії між роботодавцями та навчальними закладами у сфері організації та здійснення підготовки майбутніх магістрів» (Махновська, 2015:69). І хоча означені аспекти підготовки майбутніх медичних сестер у магістратурі можуть торкатися і навчання майбутніх магістрів медицини, однак підготовка до педагогічної діяльності не визначається як пріоритетне завдання в анонсованих публікаціях. Відтак близькими в контексті нашого дослідження є наукові розвідки, де увага зосереджена на педагогічній освіті магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю (Мачинська, 2013), куди відносяться і медичні заклади вищої освіти, та на підготовці майбутніх магістрів медицини, наприклад, до реалізації маркетингу в професійній діяльності (Марчук, 2018).

4. Теоретичний аналіз наукових публікацій свідчить, що важливим аспектом у роботі майбутніх магістрів медицини є педагогічна діяльність у МЗВО, що потребує врахування випускниками магістратури психолого-педагогічних вимог до викладача (Бойчук, 2018). Погоджуємося з розумінням професійно-педагогічної діяльності викладача як інтегративної, в якій поєднуються предметний, науковий, психолого-педагогічний та виховний компоненти. Щодо викладачів, які працюють на клінічних кафедрах медичних закладів вищої освіти, то професійно-педагогічну діяльність дослідники зазвичай розглядають як цілісну динамічну систему, що поєднує такі складники: суб'єкти та об'єкти педагогічного впливу, предмет їхньої спільної діяльності, цілі навчання, засоби педагогічної комунікації (Бойчук, 2018:160).

Позаяк педагогічна діяльність майбутніх магістрів медицини в освітній сфері має певну специфіку, відтак доречно використовувати метод моделювання і враховувати теоретичні моделі професійної підготовки викладача до роботи в МЗВО. Дослідники переконані, що моделювання такого процесу «полягає у встановленні відповідності між вимогами до підготовки викладача і фактичним обсягом професійних знань і вмінь, рівнем його компетентності, зокрема передбачає опис еталонних вимог до нього як фахівця: функцій, які він має виконувати на робочому місці; задач, які повинен вміти розв'язувати; професійних компетентностей, які дозволяють фахівцю виконувати посадові обов'язки високопрофесійно, творчо, інноваційно» (Кліш, 2021:90).

Дослідники розширюють зміст професійних компетентностей викладачів медичних закладів вищої освіти, визначаючи в означеному контексті ключові професійно-педагогічні компетентності (Магрламова, 2018). Зауважимо, що тут можемо спостерігати інтеграцію викладацької діяльності в системі медичної освіти та педагогічної діяльності лікаря в системі охорони здоров'я. Вважаємо вдалим визначенням педагогічної компетентності сімейного лікаря як інтегрованої характеристики особистості, яка відображає: «системне сприйняття професійної реальності та її освітнього складника; сформований комплекс актуалізованих психолого-педагогічних і дотичних спеціально-медичних знань і вмінь; усвідомлене опанування формами, методами та способами навчально-виховної роботи й організації педагогічної взаємодії з пацієнтами, їхнім оточенням тощо» (Магрламова, 2018:203). Відтак важливим доповненням до розуміння професійно-педагогічної компетентності лікаря є розгляд психолого-педагогічної компетентності, що, на думку дослідників, формується на основі синтезу медицини, педагогіки та психології (Ждан та ін., 2017). На основі узагальнення результатів наукових

розвідок прослідковується зв'язок між викладацькою діяльністю в системі медичної освіти і педагогічною діяльністю лікарів у системі охорони здоров'я.

5. Враховуючи важливість психолого-педагогічних аспектів міжособистісної взаємодії у медичному середовищі, вважаємо за доцільне брати до уваги результати наукових розвідок, присвячених анонсованій проблемі. Так, дослідницькі наративи акцентуються на різних аспектах педагогічної діяльності в роботі медичного персоналу з вищою освітою, що потребує підготовки майбутніх магістрів медицини до оптимізації взаємодії лікаря і пацієнта в процесі терапії (Кострікова, 2012). Теоретичний аналіз наукових літературних джерел свідчить, що анонсована проблема широко презентована у закордонних виданнях. Дослідники зазвичай визначають темою для обговорення фахову діяльність лікарів, що свідчить про результативність їхньої професійної підготовки у МЗВО. Проте зазначимо, що більшість проаналізованих публікацій присвячені роботі саме лікарського контингенту, а не проблемам професійно-педагогічної підготовки магістрів медицини. Це дає змогу дійти висновку, що значна кількість наукових досліджень у контексті вивчення педагогічної діяльності практикуючих лікарів присвячується саме різним аспектам міжособистісної взаємодії на рівні «лікар – пацієнт», що потребує належного рівня психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців медицини. Хоча дослідники й аналізують педагогічні процеси в охороні здоров'я (Hult&Thorne, 2009), однак основна увага приділяється роз'ясненню специфіки педагогічної роботи з хворими та найближчими родичами, а проблема підготовки майбутніх фахівців медицини до такої педагогічної діяльності залишається не розкритою.

6. Позаяк основою міжособистісної взаємодії в медичному середовищі визначено комунікацію лікарів на різних рівнях (з колегами, пацієнтами, їхніми родичами та ін.), відтак закордонні дослідники проводять паралелі між

сформованістю комунікативних навичок лікарів і задоволеністю пацієнтів від спілкування з такими фахівцями (Biglu et al., 2017). Проте критичний аналіз згаданої наукової публікації в контексті нашого дослідження дає підстави для такого узагальнення: автори не зосереджують увагу на спеціальній психолого-педагогічній підготовці лікарських кадрів, не визначають науково-методологічне та практично-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх лікарів до педагогічної діяльності в процесі виконання роботи за фахом.

7. Теоретичний аналіз закордонних публікацій дає змогу узагальнити, що в наукових дослідженнях актуалізується ще одна проблема педагогічної діяльності лікарського персоналу, що зосереджується на контексті навчання пацієнтів, наприклад, для медичної реабілітації (Bitzer&Sporhase, 2015), для виконання певних маніпуляцій з урахуванням етичних умов особистісно орієнтованої моделі догляду (Reach, 2016); визначається вплив навчання пацієнтів на рівень їхньої тривожності (Yildis et al., 2015) тощо. Однак вирішення означеної проблеми дослідники пов'язують лише з медичною грамотністю лікаря, а не з його педагогічними знаннями і вміннями. Таким чином, дослідники висувають на перший план результати суто фахової підготовки медичного персоналу з вищою освітою. І хоча навчання пацієнта визначено важливим актуалітетом, проте нівелюється процес підготовки майбутніх лікарів до педагогічної діяльності в роботі за фахом.

8. Заслугує на увагу педагогічний аспект передавання досвідченими лікарями перевірених часом навичок побудови стосунків між лікарем і пацієнтом, що підкреслює важливість урахування сформованого досвіду лікарської практичної діяльності у професійній підготовці сучасного покоління фахівців медицини (Branch, 2014). З цією метою закордонні дослідники рекомендують використовувати сучасні педагогічні технології, наприклад, тренінг комунікативних

навичок для медичних працівників (Lazzari, 2013), що дає змогу змодельовати умови «доповненої реальності у медичній освіті» (Tang et al., 2020), сприяє адаптації майбутніх лікарів до професійної діяльності спочатку в безпечних умовах навчальних тренінгів (Zweifach&Triola, 2019). Водночас у закордонній літературі аргументується педагогічна роль резидентів, які можуть виконувати роль учителів для навчання майбутніх лікарів в умовах клінічної роботи (Ramani et al., 2016), однак не згадується про педагогічну діяльність магістрів медицини.

9. Узагальнення результатів проведеного теоретичного аналізу наукових публікацій дає змогу констатувати, що більшість наукових розвідок спрямовується на формування педагогічної компетентності лікарського персоналу, яка виявляється: у здатності «навчати й виховувати себе та пацієнтів, а також людей, що за ними доглядають, ефективно використовуючи весь обсяг медичних і психолого-педагогічних знань; у готовності активно впливати на розвиток і саморозвиток соціально й професійно важливих якостей у себе та пацієнтів; у володінні навичками виконання соціально-педагогічних і навчально-виховних функцій під час профілактичних, діагностично-лікувальних і реабілітаційних заходів (запобігання негативним проявам поведінки й ліквідування їх, надання консультативної допомоги, пропагування здорового способу життя, проведення різноманітних лекторіїв тощо). Таке розуміння цього поняття дає змогу цілісно розглядати логіку й удосконалювати структуру освітньої діяльності в лікувально-профілактичному процесі, а також оптимально планувати й реалізовувати навчання хворих, спираючись на закономірності, принципи й тенденції розвитку педагогічної системи» (Магрламова, 2018:203).

Таким чином, педагогічну діяльність медичного персоналу з вищою освітою науковці розглядають у кількох напрямках: професійно-педагогічна робота в медичних

закладах вищої освіти; міжособистісна взаємодія і навчання пацієнтів в процесі професійної діяльності в закладах охорони здоров'я; навчання молодих колег по роботі, виконуючи роль наставників і більш досвідчених фахівців медицини.

Висновки

1. На основі всебічного теоретичного аналізу вітчизняних і закордонних наукових джерел встановлено, що серед різних аспектів професійної підготовки кваліфікованих медичних кадрів увагу дослідників привертає проблема педагогічної діяльності лікарського персоналу в системах медичної освіти та охорони здоров'я.

2. Проблема професійної підготовки студентів медичного профілю в магістратурі окреслюється здебільшого у вітчизняних дослідженнях. Проте увага науковців зосереджується в основному на різних аспектах магістерської підготовки медичного персоналу середньої ланки (підготовка магістрів сестринської справи), що може зумовлюватися появою перших випускників – магістрів медицини лише в 2022 році і, відповідно, незначною кількістю завершених досліджень в означеному напрямі.

3. Закордонні дослідники здебільшого присвячують свої наукові розвідки різним аспектам міжособистісної взаємодії на рівні «лікар – пацієнт» у роботі практикуючих лікарів. І хоча у проаналізованих публікаціях актуалізується проблема педагогічної діяльності лікарського персоналу в контексті навчання пацієнтів, проте нівелюється проблема спеціальної професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців медицини.

4. Одним із актуалітетів наукових розвідок визначено формування педагогічної компетентності лікарського персоналу, що виявляється: у здатності навчати й виховувати себе та пацієнтів, а також людей, що за ними доглядають, ефективно використовуючи весь обсяг медичних і психолого-

педагогічних знань. Відтак окреслюється важливе завдання – вдосконалити систему магістерської підготовки майбутніх фахівців медицини з метою цілеспрямованого формування готовності випускників магістратури до педагогічної діяльності.

5. Аналіз наукових публікацій вітчизняних і закордонних авторів дає змогу визначити перспективні й актуальні напрями нових досліджень, що сприятиме вдосконаленню професійної підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

6. Перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі вбачаємо у розробці, апробації, перевірки ефективності й результативності сучасного методичного забезпечення системи професійної підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

Подяки

Висловлюємо вдячність дослідникам, які презентують результати власних наукових розвідок на широкий загал. Проведений теоретичний аналіз опублікованих праць уможливив конкретизацію авторських позицій і напрямів для проведення нових науково-методологічних, практико-методичних, інноваційно-пошукових досліджень у контексті осучаснення професійної підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

Література

1. Дерезюк, А. В. (2015). Деякі аспекти сучасної педагогіки медичної освіти. *Медична освіта*, 3, 26–28.
2. Батечко, Н. Г. (2012). Синергетичний підхід до підготовки фахівців в умовах магістратури. *Педагогічний процес: теорія і практика*, 4, 5–15.
3. Бацуровська, І. В. (2018). Теоретичні і методичні засади освітньо-наукової підготовки магістрів в умовах масових відкритих дистанційних курсів. (Дис. ... доктора пед. наук за спеціальністю 13.00.04 (011 – освітні, педагогічні науки). Житомирський держ. ун-тет ім. І. Франка, Житомир, 644.

4. Марчук, І. А. (2018). Підготовка майбутніх магістрів медицини до реалізації маркетингу в професійній діяльності. (Дис. ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04). Вінницьк. держ. пед. ун-тет ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 307.

5. Махновська, І. Р. (2015). Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти. (Дис. ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04). Житомирськ. держ. ун-тет ім. І. Франка Житомир, 312.

6. Мачинська, Н. І. (2013). Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю. [Монографія]. Львів: ЛьвДУВС, 416.

7. Ястремська, С. О. (2018). Теорія і методика професійної підготовки майбутніх магістрів сестринської справи у вищих медичних навчальних закладах засобами дистанційного навчання. (Автореф. дис. ... доктора пед. наук за спеціальністю 13.00.04). Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. Хмельницький, 40.

8. Бойчук, А. (2018). Сучасні психолого-педагогічні вимоги до викладача вищого медичного навчального закладу. *Освітологічний дискурс, 1-2 (20-21)*, 158–170.

9. Кліщ, І. П. (2021). Моделювання процесу підготовки майбутнього викладача медичного закладу вищої освіти. *Медична освіта, 1*, 89–92.

10. Магрламова, К. Г. (2018). Ключові професійно-педагогічні компетентності викладачів вищих медичних навчальних закладів. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогіка, 1 (20)*, 202–206.

11. Гуменна, І. Р. (2016). Підготовка майбутніх лікарів до професійної комунікації на засадах міждисциплінарної інтеграції. (Дис. ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04). Тернопільський нац. пед. ун-т. Тернопіль, 270.

12. Ждан, В. М., Бобирьов, В. М., Білаш, С. М., & Беляєва, О. М. (2017). Психолого-педагогічна компетентність лікаря: синтез медицини, педагогіки та психології. *Актуальні*

питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 8-9 червня, 2017 р.). (с. 3–8). Полтава.

13. Стечак, Г. М. (2017). Педагогічна підготовка майбутніх сімейних лікарів у медичному університеті. (Дис. ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.04). Львівський держ. ун-тет безпеки життєдіяльності. Львів, 282.

14. Ільченко, А. А. (2016). Характеристика педагогічних форм та методів профілактичної діяльності медичних фахівців. *Медична освіта*, 1 (69), 22–24.

15. Дудіна, О. В. (2021). Особливості підготовки магістрів у галузі медицини в університетах Китаю. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 192, 63–66.

16. Biglu, M. H., Nateq, F., Ghojazadeh, M., & Asgharzadeh, A. (2017). Communication Skills of Physicians and Patients' Satisfaction. *Materia Socio-medica*, 29 (3), 192–195.

17. Bitzer, E. M., & Spohr, U. (2015). Health Literacy and patient education in medical rehabilitation. *National Center for Biotechnology Information*, 58 (9), 983–988.

18. Branch, W. T. Jr. (2014). Treating the whole patient: passing time-honoured skills for building doctor–patient relationships on to generations of doctors. *Medical Education*, 48, 67–74. .

19. Colbert, C. Y., French, J. C., & Herring, M. E. (2017). Fairness: the hidden challenge for competencybased postgraduate medical education programs. *Perspectives on Medical Education*, 6, 347–355.

20. Hult, H., & Thorne, K. (2009). Pedagogical Processes in healthcare: an explanatory study of Pedagogic Work with patients and next of Kin. *Original research paper*, 22, 199–209.

21. Lazzari, C. (2013). Communication skills training for health care professionals. What is it all about? *Medical Teacher*, 35 (8), 700–701.

22. Ramani, S., Mann, K., Taylor, D., & Thampy, H. (2016). Amee Guide # 106. Residents as teachers: near peer learning in clinical work settings. *Medical Teacher*, 38 (7), 642–665.

23. Reach, G. (2016). Patient education, nudge, and manipulation: defining the ethical conditions of the person-centered model of care. *Patient Preference and Adherence*, 10, 459–468.

24. Tang, K. S., Cheng, D. L., & Greenberg, P. B. (2020). Augmented reality in medical education: a systematic review. *Canadian Medical Education Journal*, 11 (1), 81–96.

25. Yildis, T., Malak, A., Baltaci-Goktas, S., & Ozen, Y. (2015). Effect of patient education on patient anxiety level using «Scale of patient requirements» in open heart surgery. *Kosuyolu Heart Journal*, 18 (1), 1–5.

26. Zweifach, S. M., & Triola, M. M. (2019). Extended Reality in Medical Education: Driving Adoption through Provider Centered Design. *Digit Biomark*, 3 (1), 14–21.

27. Вороненко, Ю. В. (2017). Напрями розвитку системи медичної освіти в Україні: погляд у майбутнє. *Медична освіта*, 3, 32–35.

28. Максименко, С. Д., & Філоненко, М. М. (2014). Педагогіка вищої медичної освіти: підручник. К.: «Центр учбової літератури», 288.

29. Лінчевський, О. В., Черненко, В. М., П'ятницький, Ю. С., & Булах, І. Є. (2017). Шляхи реформування системи вищої медичної освіти в Україні в сучасних умовах. *Медична освіта*, 3, 6–9.

30. Кострікова, Ю. А. (2012). Питання взаємодії лікаря і пацієнта в процесі терапії. *Актуальні проблеми сучасної медицини*, 3 (12), 180–182.

Козубовська І.В., Єфремова О.В., Колесніченко В.О.

Підготовка майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності як предмет наукових досліджень

Анотація. Метою написання статті визначено здійснення критичного аналізу змісту наукових досліджень, присвячених

підготовці майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності. Використано методи теоретичного аналізу наукової літератури, порівняння, сепарування, узагальнення. Встановлено, що проблема професійної підготовки магістрів медицини окреслюється здебільшого у вітчизняних дослідженнях. Узагальнено, що закордонні дослідники зосереджують увагу на різних аспектах міжособистісної взаємодії на рівні «лікар – пацієнт» у роботі практикуючих лікарів. Одним із актуалітетів наукових розвідок визначено формування педагогічної компетентності лікарського персоналу, що виявляється: у здатності комунікувати з пацієнтами, ефективно використовуючи весь обсяг медичних і психолого-педагогічних знань. Перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі вбачаємо у методичному забезпеченні системи професійної підготовки майбутніх магістрів медицини до педагогічної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, педагогічна діяльність, магістри медицини, лікарі.